СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 273. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 23-го листопаду 1938. — No. 273. Jersey City, N. J., Wednesday, November 23, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

РУЗВЕЛТ ЗАПОВІДАЄ ТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ЧАТАНУҐА. — Стоячи на цементовій стіні шлюзи, що її тепер будують в ціли виробу електрики, президент Рузвелт виголосив до двох тисяч робітників промову, в якій заповів, що такі великанські підприємства, як „Тенесі Велей Оторити" будуть будувати і по інших стейтах. Рузвелт говорив робітникам, що вони будують великі речі, які матимуть вплив на американську цивілізацію і на рівень життя будучих американських поколінь. Речі цього роду можуть бути здвигнені тільки при співпраці федерального уряду і стейтового.

МАРІЯ СОКІЛ І АНТІН РУДНИЦЬКИЙ ВЕРНУЛИСЬ ДО АМЕРИКИ.

НЮ ЙОРК.— Після трьох і пів місячного побуту в старому краю і в середущих европейських державах цими днями вернулися пароплавом „Квін Мейрі" до Америки наші відомі артисти, п. Марія Сокіл і п. Антін Рудницький. Артисти будуть на прохання „Народньої Лічниці" ще й у цьому році продовжати свої виступи в користь першого українського шпиталю.

ЖІНКА ПОМОГЛА ЧОЛОВІКОВІ В САМОГУБСТВІ.

ГВАЙТ ПЛЕЙНС. — Під допитами поліції Марія Буркгальтер, 44-літня вдова по Е. Буркгальтері, бувшому президентові хемічної фабрики, що недавно поповнив самогубство, призналася, що вона помагала чоловікові в самогубстві. Стративши все майно і чуючись умученим, чоловік її рішив позбавити себе життя. Він почав думати над пляном, а жінка в тому йому помогла. Разом вони придумали таку смерть: Буркгальтер замкнувся в своїм автомобілі і щільно позачиняв вікна. Жінка принесла довгу рурку від електричного замітача й один кінець получила з „трубкою" автомобілю, з якого виходить трійливий газ, а другий кінець встромила до нутра авта. Вона принесла чоловікові для „заохоти" його улюблений напиток та взяла з нього останню фотографічну знимку. Після того пішла на покупки, а коли вернулася, чоловік уже був неживий. Тепер її арештували.

ЗІЗНАННЯ ПЕРЕД КОМІСІЄЮ ДАЄСА.

ВАШИНГТОН. — Перед комісією Даєса зізнавав Ралф де Соля з Ню Йорку. Він сказав, що склад персоналу „Доблю Пі Ей" на проєкті міста Ню Йорку є в переважній більшості комуністичний. Він говорив, що він сам також належить до комуністичної партії. Під допитами признався, що його департамент, у якому він працював, висилав у публікаціях „Доблю Пі Ей" комуністичну літературу з ціллю підкопування теперішньої влади.

ВЕЛИКИЙ СТРАЙК У ШІКАҐОВСЬКИХ РІЗНИЦЯХ.

ШІКАҐО. — В шікаґовських „стак ярдах" вибух страйк робітників, що доглядають худоби. Внаслідок того 15 тисяч рогатої худоби, 2 тисячі телят, 10 тисяч овець і 18 тисяч безрог знайшлися без ніякої опіки. Щоб урятувати їх від голодової смерти, компанія зорґанізувала всіх своїх урядників, а також директорів, які почали прихапцем кидати корм звірятам та подавати їм воду. Пізніше страйкарі згодились полагодити справу цих звірят, щоб вони через страйк не терпіли. Але зазначили власникам компаній, що про надходячі ладунки звірят не будуть дбати.

РОЗВАЖАЮТЬ СПРАВУ ЖИДІВСЬКОЇ КОЛЬОНІЗАЦІЇ.

НЮ ЙОРК. — Американські часописи обговорюють кольонізаційну здатність і плодючість тих земель, які Велика Британія згодилась відпустити жидам під кольонізацію. Ці землі є положені в Полудневій Америці, в Британській Ґвіяні, а також в Африці, в провінції Танґаніка, що колись належала до Німеччини. В першій кольонії, як говорять газети, можна здибати природні джерела всякого багатства, але край ще дуже дикий, нема ніяких шляхів, треба подорожувати ріками. Також є небезпечні гадюки і малярійні мухи. В Африці край уже трохи більше цивілізований, має кілька залізничих шляхів, але є великі небезпечні звірі, як льви леопарди, носороги і також небезпечна малярійна муха „це-це".

ПРОТЕСТАЦІЙНЕ ВІЧЕ В ДІТРОЙТІ.

ДІТРОЙТ. — Минулої суботи відбулося в Дітройті велике протестаційне віче, звернене проти польських знущань над українським народом. На вічу говорили: о. Тиханський, о. Сембратович, пані Шустакевич і І. Чайковський. Головував д-р А. Кібзей, секретарювали пп.: Луцейко, Дідик і Крупка. Збірка на Закарпаття принесла $300.

ТЕЛЄҐРАМИ ПРОТЕСТАЦІЙНОГО ВІЧА,

ЩО ВІДБУЛОСЯ В САЛІ „МАНГАТЕН СЕНТЕР" У НЮ ЙОРКУ 19-ГО ЛИСТОПАДУ 1938.

Президія великого українського протестаційного віча вислала до урядів Злучених Держав, Англії, Франції, Італії й Німеччини таку телеграму:

Over 15,000 Americans of Ukrainian descent, having participated in a monster parade through New York City, November 19, 1938, assembled in the Manhattan Center, for a protest meeting, and passed the following resolutions:

Whereas, the Polish government has lately intensified its reign of terror in Ukrainian provinces under its sway, demolishing over 150 churches, destroying whole villages in the district of Nadvirna, closing schools, libraries, and enlightenment societies;

Whereas, in addition to this Polish street mobs in the towns and cities of Ukrainian provinces have attacked, beaten and mutilated innocent and defenseless men, women and children, demolished buildings of Ukrainian societies, cooperatives, stores, factories, with the Polish police standing idly by; and

Whereas, the Polish government acting in unison with Hungary is dispatching armed bands into Carpatho-Ukraine in order to terrorize the populace so as to create an impression abroad of unrest and disorder among Ukrainian population of Carpatho-Ukraine;

Be it therefore resolved that a vigorous protest be raised against these brutal and inhuman acts of the Polish government, and

That a demand be made for the formation of an international commission for the purpose of investigating the said terrorism on the spot; and

That the governments of the world powers be appealed to for the recognition of right of self-determination for 45 million Ukrainians as the only means to establish and secure a permanent peace in Europe.

On behalf of the Manifestation of the United Ukrainian Organizations of Greater New York,

DMYTRO HALYCHYN, chaiman,
V. DUSHNYK, V. RIZNYK, secretaries.

Президія вислала теж в імені цього віча таку привітну телеграму о. Августинові Волошинові, премієрові Карпатської України:

Premier Auhustyn Voloshin
Hust, Carpatho-Ukraine

Excellencie: Powerch 15,000 ukrajinciv manifestuwaly wulyciamy mista Niu Yorku 19. lystopadu, protestujuczy proty polsko-madiarskych sprob zachopyty Karpatsku Ukrajinu. W jich imeny wytajemo perszyj urjad Karpatskoji Ukrajiny j prylkajemo wsiaku mozlywu pomicz.

Za prezydiju manifestacyjnoho komitetu:

DMYTRO HALYCZYN, holowa,
V. DUSZNYK, V. RIZNYK, sekretari.

СМЕРТЬ ДІВЧИНКИ ПРИ ВАТРІ.

В Ковельщині в ґміні Купичів 6-літня й 8-літня Панцеровичі запалили собі ватру на полі. Нараз запалилася внаслідок необережности суконка 6-літньої дівчинки і дівчинка так сильно попарилася, що незабаром померла.

БИК ЗАКОЛОВ ТРИ ОСОБИ, А 16 РАНИВ.

Сталося це в Вілля Франс де Ксіра під Лізбоною в Портуґалії. Там вдержався дикий і нелюдський звичай прилюдних змагань биків. Притім бика, що має взяти участь у змаганнях, гонять на арену свобідно вулицями міста. Недавно такий бик кинувся на юрбу й заколов три особи, а 16 ранив. По двох годинах борні бика вбили.

БДЖОЛИ ПРИЙШЛИ НА ПОМІЧ ФАРМЕРОВІ.

У суді в місті Принс Алберт, Саск., покарали фармера Якова Мерка грошевою карою одного доляра за те, що він чинно зневажив колектора податків, Роберта Мілігена. Чинна зневага полягала між іншим у тому, що Мерк пустив на колектора податків рій бджіл, які Міліґена добре пожалили і який через те не міг забрати пшениці Мерка за шкільні податки.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

КАНАДІЙЦІ ТРАТЯТЬ БІЛЬШЕ НА НАПИТКИ НІЖ НА МОЛОКО.

А. І. Ірвин, що репрезентує Онтерійську Федерацію Повздержливости, опублікував рапорт, у якому представляє цікаві факти щодо споживання гарячих напитків. Він доказує, що з року на рік канадійці стають більшими пияницями. І так, наприклад, видали люди минулого року на напитки 159 міліонів долярів. Впродовж того самого часу на мясо видали тільки 133 міліони долярів; на молоко 89 міліонів долярів; на одежу й обуву 127 міліонів долярів. Про пиво він виразився, що хто зачне пиво пити, закінчить на горівці. Зо збільшенням пиянством збільшуються відсотково випадки з автами і взагалі злочинність.

ПОМЕР ВИЗНАЧНИЙ УКРАЇНЕЦЬ.

Володимир Левицький (Василь Лукич) редактор Вістника Державних Законів ЗУНР, дійсний член Наукового Т-ва ім. Шевченка, почесний член „Просвіти", почесний член Товариства Письменників і Журналістів, член Видавничої Спілки „Діло", член Виділів ріжних українських товариств і установ, письменник, бувший нотар, упокоївся після прийняття Найсвятіших Тайн у Винниках 6-го жовтня ц. р. в 83-му році життя. Похорон відбувся в суботу, 8. жовтня ц. р., з церкви св. Петра і Павла (Личаків) до родинної гробниці на Личаківському цвинтарі.

ВДЯЧНІСТЬ ПРОШАКА.

Це трапилося перед тридцятьма роками, восени 1908 р. В малій оселі Дрімон у полудневій Франції зайшов до одної урядничої родини якийсь убогий ремісничий челядник і просив ласкавого датку. Жінка дала прошакові монету, в думці, що це два центи, але в дійсності дала 20 франків.

Жінка вже давно забула ту подію зперед 30 років. Кілька днів тому вона знову собі її пригадала. Саме тоді був празник, коли ця урядничa родина дістала велику пачку, повну харчів, у якій була крім цього доволі велика сума грошей та лист. Посилачем був багатий пекар, якого обдаровані зовсім не знали. Щойно лист вияснив їм, що він та ремісничий челядник, що колись просив у них милостині, це одна й ця сама людина. Родина, що обдарувала колись вдячного прошака, перенеслася за той час до іншого міста Франції; одначе вбогий ремісничий челядник від довшого часу не жалував труду, щоб через поліційні розшуки довідатися місце замешкання добродійної родини. Остак віддав вдячний прошак свій довг з довголітніми відсотками.

НІМЦЯМ ПОПАЛИСЯ В РУКИ ТАЙНІ ЗАРЯДЖЕННЯ В СПРАВІ ЛІНІЇ МАЖІНО.

З пересердя до французів чехи залишили в укріпленнях, занятих німцями, тайні зарядження, введені французами в французькій лінії Мажіно.

НАСЕЛЕННЯ ПРИЙМАЛО УРЯД КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ З ЕНТУЗІЯЗМОМ

ЛОНДОН (Телеграма до „Свободи" від наочного свідка евакуації Ужгороду і прибуття першого уряду Карпатської України до Хусту). — Особисто я приглянувся до евакуації першого уряду Карпатської України з Ужгороду до Хусту. Запевняю вас, що все відбулось у найбільшому порядку. Населення Карпатської України всюди витало свою владу з найбільшим одушевленням. Уже розпочато працю над відбудовою краю, і то дуже енергійно. Населення дає владі повну піддержку. Застерігаюте всякі поголоски про неспокої серед населення. Неспокої пробують робити інші, й на ті ворожі джерела звертайте увагу. Поголоски про бунти населення проти уряду Карпатської України цілком неправдиві.

ГРАНИЦІ ЗМІНЕНІ И ЗАТВЕРДЖЕНІ.

ПРАГА. — Урядово проголошено, що підписано в Берліні чотири документи, силою яких остаточно визначено границі нової держави чехів, словаків і українців. Міжнародня Комісія затвердила ті границі. В договорах є також мова про те, що Німеччина збудує своїм коштом автомобільний шлях між Бреславом і Віднем. В іншім договорі вирішено справу будови водного каналу між рікою Одрою і Дунаєм.

Затверджено і границі Карпатської України.

Американський кореспондент, що подає про згадані нові границі, стверджує, що означення тих границь приспішено. А це тому, що Польща і Мадярщина не зреклися своїх домагань мати спільну границю коштом Карпатської України. Щоб завдати удар тим махінаціям, дано так скоро Міжнародній Комісії затвердити теперішні границі.

СПІР ЗА КАРПАТСЬКУ УКРАЇНУ.

БЕРЛІН. — Американські кореспонденти подають, що німецький уряд є „подендервований" поступованням Мадярщини і Польщі в справі Карпатської України. Кажуть, що Німеччина й Італія проголосили своє рішення, яке видали у Відні 2. листопаду 1938 р., остаточним і незмінним. Та виходить, що Польща і Мадярщина не думають з тим погодитись і нагромаджують на границях Карпатської України війська, а також висилають у Карпатську Україну узброєні банди, якими непокоять населення. Навіть ходять слухи, що Польща і Мадярщина спільно в найближчих днях займуть силою Карпатську Україну.

Удар у Німеччину й Італію.

Як у Німеччині так і в Італії вважають, що загарбання Карпатської України Мадярщиною булоб великим ударом і визовом, киненим тим обидвом державам. Польща далі числить на поперття Італії. Але в Берліні сумніваються, щоб Італія дозволила на те, щоб хтось потоптав її власне вирішення. Та, пише американський кореспондент, часи такі драматичні, що є можливі всякі несподіванки. Одне є певно: що Карпатська Україна стала великою проблемою.

КОЗАКИ НА ДОПОМОГУ КАРПНТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

БІЛГОРОД (Югославія). — Українські козацькі частини, які тут є у великому числі та які колись становили частини російської армії, віднеслися до уряду Карпатської України з пропозицією перебрати військову охорону її границь.

ВСЮДИ ПРОТЕСТУЮТЬ.

ПАРИЖ. — Не тільки в Парижі, але й по ріжних українських громадах у Франції відбувають протестаційні зібрання, на яких підносять протести проти зазіхань Польщі й Мадярщини на Карпатську Україну, висказують довіря до уряду Карпатської України та вимагають права самовизначення для українського народу під займанщинами.

НІМЕЧЧИНА НЕ ПОГОДЖУЄТЬСЯ.

БЕРЛІН. — Німецька преса подає, що Німеччина ніколи не згодиться на те, щоб заселювати бувші німецькі кольонії жидами.

ЗАКИДАЮТЬ РУЗВЕЛТОВІ „ЖИДІВСТВО".

РИМ. — Італійська преса пише, що всі ті, що хочуть допомогти жидам, це лицеміри. Кожна держава хоче допомогти коштом другої, а ніяка не хоче мати в себе жидів. А виступи президента Рузвелта проти націзму і фашизму толкує собі італійська преса тим, що таким чином Рузвелт прикриває „імперіялізм" Злучених Держав, що хочуть панувати над Полудневою Америкою і для тої цілі зброяться. А далі Рузвелт боронить жидів тому, що в ньому відізвалася „жидівська кров", бо він „жидівського роду".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

БУДАПЕШТ І ВАРШАВА

Хто мав нагоду прислухуватись до радіовисильних вісток з Будапешту чи читати мадярську пресу від часу, як розліталася стара Чехословаччина, той не міг з дива вийти, як тепло мадяри говорили чи писали про Закарпаття. Навіть, щоб змилити українське населення цеї країни, загравали час від часу в українську дудку, навіть прихильно висказувались про Першу Українську Національну Раду. Навіть піддавали, що й вони є тої думки, що нарід Закарпаття це — українці. І пускали в світ ріжні новини про українську революцію, щоб іще й таким чином баламутити наш нарід на Закарпатті та прихилити його на свій бік, себто, щоб дістати його згоду на прилучення Закарпаття до Мадярщини. З того самого джерела походять і тепер подібні вісті про „бунт” нашого народу проти влади Карпатської України. В Будапешті фабрикують також і ті „просьби” населення Карпатської України, звернені до Мадярщини, щоб вона взяла те „нещасне” населення під свою опіку. З Будапешту висилають і ті „революційні ватаги”, що то мають репрезентувати „збунтований нарід Підкарпатської Руси”, чи там Карпатської України, бо й такої назви зачинає вже Будапешт уживати.

Те, що пишемо про Будапешт, є потверджене американськими кореспондентами. Та ми маємо ще й свої власні відомості, одержані з Карпатської України, які виразно зазначують, що нарід Карпатської України стоїть твердо при своїй владі, та що населення Хусту не то що не бунтувалось, а навпаки, приняло перший уряд Карпатської України з найбільшим захопленням.

Та найпоганішою є в тій справі роля Польщі. Таки тяжко було припускати, щоб вона аж так низько впала, щоб не могла відчути того сорому, яким вона покриває себе і свою історію, коли намагається всіми силами копати гріб Карпатській Україні. Це для нас тільки один удар більше, а більше ніщо. Але для Польщі це буде далеко більшим ударом. Бо її ганебну ролю у справі Чехословаччини, а тепер Карпатської України, добачує кожний. Тепер уже цілий світ пізнає, якому то нікчемному жебракові дав він з ласки волю, та ще в додатку 12 міліонів непольського народу. Тепер він бачитиме польських „рицержів” як членів „терористичних банд”, що їх висилає польський уряд у Карпатську Україну, щоб допомогти Мадярщині запрягти українське населення Закарпаття в ярмо гунів.

Варшава і Будапешт — це дійсно два „братанки”. Не тільки до „пива і до склянки”, але й до спільної провокаційної й ганебної акції, якої ціллю є знищити відроджуючийся державницький український рух. Це собі Україна добре запамятає.

З ВОЛИНІ

Преса ще недавно повна була звісток про так звану „ревіндикаційну” акцію римського католицизму на північно-західніх українських землях.

Наш читач уже виробив собі поняття про те, чим була ця „акція”, які були її висліди і т. п. На цім місці хочу подати голос про цю справу польського католицького часопису „Орієнс” (ч. 5—6 і 9—10). Цікавий той голос тому, що хоч як автори завивають у бавовну те, що хочуть сказати, то сказати це всеж таки мусять, бо такі промовисті факти.

Отже кс. Й. Урбан пише в статті „Волинські ревіндикації”: „З пресових описів можна було виснути, що тою усвідомлюючою і ревіндикаційною акцією займалися передусім чинники військові”, а саме — називає автор — „кілька старшин корпусу охорони пограниччя, а потім Союз резервістів”. Як на акцію церковно-католицьку — явище досить оригінальне. „Навіть — пише далі автор — зо звітів польської преси не видно, щоб ті навернення були овочем якихсь мозольних переконувань навертаних про вищість католицтва над православям. Річ зрозуміла, що в наверненні такою методою тому, хто навертає, йде головно про політичні сукцеси”. Кс. Урбан наводить імя одного **„підполковника-місіонара”**, і пише, що „католицизм в очах місіонара в мундурі не є властивою ціллю акції, лише засобом до повного спольщення людности”.

Багато сумнів збуджує в автора й факт, що чомусь найбільше запалилася людність до католицизму, що „ревіндикаційна акція передусім осягала наслідки в пограничній смузі, де ділає виняткова устава про охорону”, і каже що „таке апостольство є міцно недосконале”.

Якіж наслідки матиме воно? Про це пише п. Обсерватор у другім числі „Орієнсу”, що та акція допровадила покищо „до сильнішого зцементування православя” на Холмщині і на західній Волині. Що українська суспільність тепер ґрунтовно вилікувалася з хороби релігійної байдужности, що „в терпіннях викресало з себе активну віру і здобуло активну єдність”. „Може — пише автор — хтось сподівавсяб, що зникнення певного числа православних твердинь улекшить католицькій церкві працю над наверненням православної людности? В дійсності ту працю утруднено, збуджуючи ненависть до католицизму римського. А можна ще побоюватися чогось гіршого, а саме повільного збайдужіння до релігії тих уражених до польщини й католицизму людей і улекшення серед них пропаґанди безбожництва”.

Українському читачеві приємно занотувати ці голоси, як свідоцтво противної сторони. Але помиливсяб той, хтоб думав, що обидва автори з „Орієнсу” захочуть відмовитися від тої „ревіндикаційної” акції. Навпаки, п. Обсерватор кінчить тим, що цілу вину за неї спихає... на православя, яке нищило в 1875 на Холмщині унію (хоч привернення унії автор зовсім собі не бажає, лише римського католицизму). А кс. Урбан на закінчення пише таке: „З другого боку, не можна брати за зле римо-католицькій церкві, що тих, які до неї (внаслідок отої „акції”) зголошуються, приймає до єдности віри, хоч їх зголошення може і були спричинені мотивами, які зо становища теольоґічного треба визнати за невистарчальні”.

Що думати про цю фразу? Отже костел має замикати очі на те, яким способом тих „нових вірних” навернено?

Іншими словами, ці статті, хоч і признають факти, про які пише українська преса, бо тяжко їх не признати, просто дають розгрішення на дальшу такуж саму „ревіндикаційну” акцію.

І це пише католицький орґан, і так пише католицький священик.

Хай це дасть вам поняття, в яких обставинах живеться тут, серед якого морального здичіння.

ДЕНЬ ПОДЯКИ

Останній четвер у листопаді це леґальне свято в усіх стейтах і територіях Злучених Держав. Це свято відоме як День Подяки, або у ширшім розумінні свято жнив, знане майже в усіх краях світу від непамятних часів.

Перший День Подяки в Америці святкували батьки мандрівці, що прибули до Плимуту, в стейті Масачусетс, на малім кораблі „Мейфлавер”, у грудні 1620 року. Більш половини з цих 120 англійських піонірів згинули від пошестей підчас першого року свого побуту. Осталі навчались від індіян, як управляти поле. Їх заходи коло плекання кукурудзи, пшениці та ячменю увінчались успіхом, збираючи обильні плоди наступної осени. По скінченні праці на полі вони влаштували Свято Подяки, на котре запросили своїх приятелів індіян. Про цей випадок братерства між власними анґлійськими кольоністами і тубільцями остались спогади Едварда **Винслова, одного** з провідників кольонії Плимут. Масасойт, провідник індіян, прибув до Плимуту в оточенні девятьдесятьох своїх людей. Свято, на котрім подавано до столу за головну поживу мясо диких індиків та оленів, тривало три дні. Від першого Свята Подяки в Америці індик стався традиційною птицею підчас святкування днів подяки в цьому краю.

Святкування Дня Подяки відбувалося загально по всіх інших кольоніях Америки, одначе не так святочно як у Новій Анґлії, де ще сьогодні це одно знайбільших родинних свят у році.

Святкування деяких Днів Подяки має пропамятне значіння через звязання їх з історичними подіями. Отже Континентальний Конґрес рекомендував святкування Днів Подяки кожного року підчас революції. Президент Джордж Вашинґтон визначив такий день 1789 року після приняття конституції. В осени 1864 року, коли сильно розгорілась війна проти Південної Конфедерації президент Линколн видав проклямацію, визначуючи останній день листопаду днем „каяння і ревних благань та молебнів до великого рядителя подіями за привернення неоцінених благодатей миру, єдности та згоди по цілім краю”. Вслід за прикладом Линколна, кожний наступний президент видавав проклямацію подяки кожного року, визначуючи на це останній четвер у листопаді. Одинока іншого роду проклямація подяки в часі війни була видана президентом Вилсоном у листопаді 1917 року.

ФЛІС.

Василь Пачовський.

МИНУЛЕ Й СЬОГОЧАСНЕ ЗАКАРПАТТЯ

(Докінчення)

(2)

Але двацять років пізніше Австрія заключила угоду з мадярами (1868): відразу повіяв ворожий вітер із Мадярщини та стер усі здобутки Закарпаття. Мадяри скасували українську мову в урядах і школах, українську інтеліґенцію попереносили в глибину корінної Угорщини, духовенству наказали перекладати церковні книги на мадярську мову, яку почато заводити до церков, українські діти забирали силою до окремих школок і випускали їх із рук, коли вже встигли забути рідну мову, селян віддали на ласку жидівських лихварів, що за невеличкі позички пускали процесами людей з торбами... Тоді почалась еміґрація українців. Дуже багато закарпатських українців утікало до Америки. Тих, що забули рідну мову, мадяри виділили в окрему епархію в Гайдудороб, де заведено церковні відправи мадярською мовою.

Нарешті в 90. рр. XIX. ст. знайшовся оборонець закарпатських українців — шотляндець із роду, комісар Едмунд Еґан, що звернув увагу на страшний визиск народу Закарпаття. Саме тоді (1895) мадяри справляли тисячліття існування Угорщини і, щоб показати перед світом свою велику культурність, започали, з Еґаном на чолі, т. зв. верховинську поміч: за почином єп. Ю. Фірцака заснували 27 позичкових кас, дали селянам кілька тисяч морґів землі, ухвалили закон про лихву, роздали трохи збіжжя й расової худоби та почали 1898. р. видавати популярний український народній тижневик „Неділя” — в Будапешті. Але не минуло 10 років, як вийшов шкільний закон ґр. Аппоні (1907), який касував навчання немадярськими мовами. Від тоді до світової війни не було на Закарпатті ні одної української школи...

Про те, що діялося на українських селах Закарпаття з вибухом і в часі світової війни, не будемо говорити, бо про все це ще памятають старші люди. По розвалі Австро-Угорщини Закарпаття опинилося між трьома державами, до яких могло прилучитися. Тоді утворилися три „Народні Ради”. Західня (пряшівська) і східня (хустська) заявилися за прилучення до України; середня (ужгородська) схилялася до Мадярщини, яка видала закон про „Руську країну”, обіцюючи дати їй автономію. Але західне Закарпаття по Уж заняли чехи, бо тимчасом пряшівська Рада, на основі порозуміння з американськими українцями, підписала (у Філядельфії, 1918) угоду про злуку Закарпаття з Чехословацькою Республикою, і про це повідомленс ужгородську Раду 31. січня 1919. р. Через те, що обставини в Україні складалися що раз недогідніше для державности, представники всіх трьох Рад зійшлися 8. травня 1919. р. і на заклик американських карпатян, що прибули на мирову конференцію в Парижі, ухвалили злуку Закарпаття з Чехословацькою республикою під умовою, що Закарпаття буде управляти себе самостійно своїми урядами і своїм соймом та дістане західні землі, заняті чехами.

Дня 18. листопаду 1918. р. оголошено „Ґенеральний Статут” — себто закон про орґанізацію та управу Закарпаття як самоврядної одиниці з власною самоуправою та своїм соймом, що має мати 40 послів, має мати законодатну владу в усіх мовних, шкільних і релігійних справах та в місцевій управі; до чеського парляменту мали належати закордонні, воєнні й фінансові (грошеві) справи, до яких Закарпаття, назване урядово „Підкарпатська Русь”, теж вибирає послів; ґубернатора вибирає президент Ч.С.Р., він відповідальний перед соймом. Першим ґубернатором став д-р Григорій Жаткович, закарпатський українець із Америки.

Та вже в жовтні чехи поставили на чолі управи краєм чеха д-ра Брейху, якому додали т. зв. Директорію, зложену з чотирьох карпаторусинів під проводом д-ра Гр. Жатковича. Але ця „Директорія” не утворила свого уряду, зневірений Жаткович по році відмовився від свойого уряду, виїхав до Америки, і ціла управа опинилася в руках чехів. Вони не скликали сойму, виправдуючися, що нібито громадянство не підготоване до самоуправи, а тільки президент ЧСР. займенував на місце Жатковича ґубернатором д-ра А. Бескида, опісля д-ра Грабаря, але вони не мали ніякої сили; вся влада опинилася в руках заступника ґубернатора, чеха, скрізь запанували чехи, скрізь робили порядки. До того до „Підкарпатської Руси” не прилучено Пряшівщини, західньої частини Закарпаття, хоч цього раз-у-раз українці домагались, а лишили її у складі Словаччини. Та хоч яке трудне було життя під чехами, які не розуміли, що цим собі самі шкодять, бо український нарід від них відвертається, то проте „Підкарпатська Русь” мала змогу розвинутися, зажити новим, вільнішим життям. До цього помогли їй ті еміґранти з Наддніпрянщини, з Галичини та з Буковини, які приспособились до місцевого громадянства.

За тих двацять років повстало українське шкільництво: 4 ґімназії, 15 міщанських (горожанських) шкіл, 2 торговельні середні школи (академії) та 2 торговельні школи, вчительська семинарія, 3 промислові школи та багато українських шкіл по селах. Таких шкіл було в 1937. р. — 743 із 137,175 учнями, шкільних будинків було 638. Щоб вирвати населення з рук лихварів, засновано „Краєвий Кооперативний Союз”, та за американською допомогою — „Підкарпатський Банк”. Освітнє життя почалося від оснування „Просвіти” 1920 р. На жаль, із підмогою чехів, москвофільська партія заснувала собі „Русское общество Александра Духновича” 1923. Через те освітнє життя прибрало два напрямки: „Просвіта” видала 120 книжок, та 10 томів „Наукового Збірника”, видає дитячий журнал „Пчілка”, збудувала в Ужгороді „Народній Дім” міліонової вартости, відкрила на селах досі 233 читальні, 191 бібліотеку, 55 театральних гуртків, 8 орхестр, 18 сільських хорів; супроти цього тов. ім. Духновича виказує 274 читальні, 17 народніх домів, 248 бібліотек, 155 театральних гуртків, 33 орхестри, 44 хори. А проте на свято „Просвіти” 1937. р. явилось 12,360 людей, 12 орхестр, 120 прапорів, 191 ріжних таблиць, щоб заявитися за народню мову проти московського напрямку чеського уряду на Закарпатті. Українці не забували про свої права і раз-у-раз домагалися автономії. Отак 3. травня 1938. р. зібралися 1,100 представників, що вислали делеґацію до Праги у справі автономії. У звязку з перебудовою Чехословаччини, нова чеська влада затвердила 9. жовтня ц. р. предложених 6 міністрів із обох напрямів, бо три партії, тобто партія автономістів, українців і москвофілів поєдналися для утворення уряду, тим компромісом виказали державнотворчу здібність. Так утворено державну одиницю з Закарпаття у федерації: чесько-словацько-українську (руську) державу. — („Життя і Знання”).

Джовані Діоталеві.

КОРАБЕЛЬ СМЕРТИ

(1)

Ми виплили в день Пресвятої Діви. Сонце вже заходило, одначе небо було ще освічене. А в пристані не було чути навіть леготу. У виснажливій спеці вітрила звисали охляло зо щогол.

Мати корабельного хлопця ніяк не могла розлучитися зо сином. Повторяла серед сліз: „Микольцю, хай тебе Матінка Божа хоронить, нині її свято”. Обіймала його, аж капітан скрикнув: „Хочеш, щоб я тобі поміг відсіля?” Хлопець перескочив мостик і виліз по линві. В цій хвилині до вечірнього концерту на пристаневих лавочках долучився згори звук вечірнього дзвона, що взивав до молитви.

„Санта А.” був добрий корабель. Начеб плив уперше, а не чотири роки, та бачив уже неодно море. Шість разів переплив Атлянтійський океан без найменшого ушкодження, а тепер свіжо помальований, з білими линвами, з позолочуваними написами, здавалося, щойно виплив з доків. Колиж нас витягли два байдаки з пристані, стемнілося трохи. Всеж ми доглянули ще невеличкий гурток людей з двома ношами. Несли поховати якогось теслю та столяря, що померли цьогож дня незвичайною смертю. Знайшли їх тому кілька годин із піною на устах, скулених; можнаб сказати, що втруїлися.

Біля мене з ліктями, спертими на поруччя, стояв той проклятий Каіме.

— Каіме, здійми також шапку, ти простаче.

— Для тих двох проклятих? Ні. Померли без священика, — відповів і відвернувся до мене плечима.

Правда, без священика. Не мали на нього часу. А священик був тоді в церкві, бо нині свято. Одначе хто їх утруїв?

Микола, що стояв біля мене по другому боці, став кричати: „Що з тобою?” „Не бачите там нагорі?” „Де?” „Там, по цьому боці. Мама махає хусточкою”.

Одначе я не бачив її. Скеля була одноманітна, сіра, а небо темнаве.

Бідненька видряпалася нагору, на скелю, щоби востаннє могла поздоровити синка, що вперше їхав до Америки.

— — — — — — — —

Дідусь, що сидів на лавці та гойдав ногами, обернув голову на другий бік і виплюнув у воду слину, червону від тютюну. Втер другим боком руки поморщені кутки уст, а потім знову звернувся до мене та говорив:

„Було нас у пристані двацять. Капітан, що знав море, як ви знаєте слова в часописах, тесля, пять моряків зо мною та чотири корабельні хлопці.

„Зпочатку йшло все добре. Плили ми пять днів не сильним вітром, одначе він дув усе в однім напрямі. Море було опокійне, неначе посудина оливи. Шестого дня зачалися тяжкі дні. На світанку одному чоловікові з залоги зробилося недобре. Ніхто не знав, що йому було, не знав і він сам. Жолудкові корчі, сонячний удар, біль у череві. Вечором передтим не їв нічого іншого лише тарілку зеленини й дві сардинки. Потім хорий став також блювати. Дали йому оливи з цитриновим соком. Та воно нічого не помогло. Дріжав, стогнав, звалився в калюжу бруду, скорчився ввесь і зараз знову випростувався. Зовсім таксамо, як ті два на березі. Ще не зайшло сонце, як помер. Усі ми злякалися. Хтось попереду говорив: „Якби так це була холера, то кінець нам усім”.

А Каіме, який пильно вдивлявся в мертвого, закотив йому рукави, розгорнув сорочку на грудях і відповів: „Гм, щож це ви не запримітили, що він не мав ніякого святого татуовання? Гм”. Обернувся до покинутої пристані, потім знову звернувся до мерця та змірив його непривітним поглядом: „Має очі, як сліпий кінь. Той чоловік не є спасений”. І пішов накритися коцом.

В ночі кинули обтяженого трупа в мішку до моря.

Два дні опісля помер інший таксамо. Одначе помер скоріше; не тревало це навіть сім годин. Ах, як стогнав. А потім успокоївся. Здавалося, начеб зімлів. Помер, заки ми це запримітили. Всі ми були такі прибиті. Ми не думали про ніщо інше.

(Дальше буде).

ВІЙНА ПРОТИ МАДЯРІВ ТОМУ 90 ЛІТ І УЧАСТЬ У НІЙ УКРАЇНЦІВ

(5)

Або такий приклад. Коли наших вояків, які стояли залогою у Відні, хотіли вправляти, як у потребі перед неприятелем мають утікати, відповіли: „Ми не будемо вправляти, як утікати перед неприятелем, бо ми ніколи не хочемо утікати, а хай неприятель перед нами втікає!"

І запілля також не забувало за вояків, що боронили їх перед диким мадяром. Коли наші селяни-плянтатори привезли тютюн до магазинів у **Монастирських, Яголниці та Заболотові**, а ледви хтось натякнув, що на війні було вже ранених чимало українців, за короткий час зложили для ранених тютюну більше як за 6,000 ринських.

Селяни складали теж грошеві жертви для ранених. В одній лише списі жертв стрічаємо громадян сіл: Зіболки, Кмусів, Волсвин, Кристинопіль, Бораня, Ванів, Сілець, Лавриків, Окопи, Погорисько, Нове Село, Чесанів, Кукизів, Глухів, Завишця, Камінка Лісна, Торки, Нагірці, Боянець, Купичволя, Реклинець, Мокротин, Войславичі, Передриміхи, Камінка-Старе Село, Жовтанці, Старгород, Городище, Тодорковичі, Гільче, Сулимів, Угринів, Нисмичин, Смереків, Крехів, Пили, Корчів, Олешичі Місто, Старі Олешичі, Порхів, Суховоля, Улазів.

Одного нашого селянина з Глинного (в земплинській окрузі) мадярські повстанці засудили на смерть за те, що не хотів зрадити австрійського цісаря. **І ще з шибениці не побоявся цей селянин нарід взивати, щоб не лучилися з мадярами.**

Штельбаські селяни (маленьке село в Шарищині) придержали мадярську стежу одного поручника, двох капралів і 25 добре озброєних вояків і відставили до австрійського команди, хоч мадяри обстрілювали їх і одного парубка пробили багнетом.

Сам провідник мадярських повстанців, Кошут, добре знав завзяття карпатських українців. І тому він пороздавав зброю: мадярам, німцям, полякам, жидам, навіть циганам, лиш українцям не дав. Бо мадяри все боялись і бояться карпатських українців.

І коли який наш вояк попав у мадярський полон, старався втекти та вернутися назад до австрійського війська. Довідуємося про це хочаб із листа, що його написав 15. червня 1849 р. **Павло Середний, капраль 3. баталіону полку ім. архикнязя Степана, 18. компанії**, до свого батька Івана Середного, господаря в Нижневі коло Галича. Він писав:

Любезнійший Тату! Як бачу, так видить ми ся, же Ви на мене загнівалисьтеся, що так довго не писавем. Із Львова не було коли, босьмо там не довго стояли та пішли на Угри. А з Угорщини і тілько часу не було, бо по руськім Новім Році пішлисьмо вже в огень і билися цілу днину, а другого дня після того піймили мене мадяри під Токаєм і взяли в плін. Відсіль заволокли мене до Дебрецина і відтам до Великого Вараждина на кріпость. Ах, ще нині серце з жалю ся крає, коли собі пригадаю, про тую гірку добу печалі і нещастя. Воздихнувем до Бога: Господи, спаси мя невинного із теї неволі! І Господь Всемогучий — єму же, що схоче, все возможне, потішив мя і ізбавив від тої нужди. **Мадяри віддали мене до свого войська, щоб з ними іти, стріляти і бити на моїх приятелів! Ах, де лиш підем до вогню, то я все то горі то низом стріляю, так, щоб мого товариша якого не забити.** Бувем тричі в такім огни, а четвертий раз прийшло, билисьмо ся в лісі. І Бог допоміг, що я вихопився наперед до моїх братів, де і доси в газді і здоровлю пробуваю. З мадярами бувем два місяці, а утік ем в польску Великодну Пятницю 4 милі від Пешту. В Пешті стоялисьмо 3 тижні табором, а тепер стоїмо під границею 12 миль від Відня; ожидаєм ще більше войска, котре з Італії надтягає. Чотири шкадрони вже прийшли і розказували, що їм лише птичого молока неставало. І нам, Богу дякувати, нічо не збуває. Побираєм по 4 сороківці (на ті часи великі гроші) і 30 крейцарів срібних, хліб, вина як води і пофунту мяса. Описав бим вам ще більше, але нема коли. Цілую Вас сердечно, братів і братову маму і тата. Ваш покірний син Павло Середний".

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Зорганізування симфонієти.

Дня 13 листопаду ц. р. зорганізувалася в Ню Йорку з місцевих кращих музичних сил симфонієта, себто мала симфонічна орхестра. Музичний провід згодився обняти відомий український композитор і музика Павло Печеніга-Углицький. Завдання цієї симфонієти такі:

1) Втримувати українських музиків разом і тим робом познайомлювати наших і чужих людей з українською музикою старих авторів і сучасних. 2) Заохочувати наших композиторів і тих, що мають композиторські здібності, до творення музичних речей на орхестри. Ті, що мають уже скомпоновані твори, хай звертаються до нас і надсилають нам свої твори, яких мистецька вартість буде випробувана згаданою симфонієтою. 3) В часі проб діставатимуть нагоду виступати наші солісти на ріжних інструментах, а також співаки, та при участі цілого складу демонструвати свої здібності. 4) Маємо надію, що коли та орхестра як слід зорганізується і вишколиться, то може дістати нагоду виступати прилюдно з операми, оперетами й ріжними концертами та мистецькими виступами. 5) Плянуємо в будучині створити „мистецький осередок", у якому будуть гуртуватися музики, співаки, танцюристи, композитори, актори й інші. В тому „музичному осередку" вони діставатимуть потрібні інформації відносно їх професії, а також плекатимуть товариське життя серед відповідної мистецької атмосфери. 6) Кожний, зацікавлений у тій справі, може звертатися на адресу: Іван Мороз, 349 E. 17 вул., Ню Йорк.

Слід додати, що в неділю, 13 листопаду, відбулася вже перша проба, в якій взяло участь кільканацять музик. Ця проба виказала, що є в нас дуже добрий матеріял, який при добрій волі й організованості можнаб використати для добра суспільности і для добра самих музик.

Іван Мороз.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS

UKRAINE RALLY.

Five thousand Ukrainians from the five boroughs of Greater New York and from various cities in New Jersey joined in a mass protest at the Manhattan Opera House yesterday against „Polish Military Pacification" of the Western Ukraine.

It was part of a national Ukrainian demonstration, with parades and mass meetings held in Chicago, Cleveland, Detroit, Boston, Philadelphia and other large American cities in which there are considerable Ukrainian colonies.

Representatives of 82 Ukrainian-American societies participated in the New York demonstration, which gathered in Abington Spuare, and marched in the rain to the Opera House at 34th st. and 8th ave. There were scores of men and women in native Ukrainian costumes.

Dmytro Halychyn, chairman of the Central Committee of Ukrainian-American organization in Greater New York, was grand marshal of the parade and led the band, after the parade reached the Opera House, as it played the „Star Spangled Banner".

(New York American, November 20, 1938).

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

НЮАРК, Н. ДЖ.

Поважний дар на Закарпаття.

Відомий український громадянин і власник бизнесового підприємства **„Перфект Лондрі Ко."**, п. **Іван Штогрин**, переслав через Обєднання $100 на Карпатську Україну разом із найкращими побажаннями для українського карпатського уряду й проханням інших українців свідомих громадян складати жертви на ту ціль.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

На визвольну боротьбу.

На засіданні Укр. Амер. Громадянок, 41 в. С. У. А., 23 жовтня ц. р., що відбулось під проводом предсідниці п. М. Головатої, делегатки здавали звіт з поїздки до Ню Йорку й участи в українській маніфестації. М. Головата говорила, що маніфестація випала дуже гарно, але справа, в імя якої переводилось маніфестацію, потребує матеріяльної помочі. Супроти цього присутні ухвалили вислати з каси через Обєднання $10 на визвольну боротьбу.

А. Сивуляк, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ.

На Закарпаття.

Центральний Комітет Відділів У. Н. Союзу в Дітройті переслав зо своєї каси на допомогу Закарпаттю $50. Ті гроші є з приходу Союзового Дня, що відбувся 4 вересня 1938.

І. Заблоцький, фін. секр.

У передвоєнній Росії — і чи тільки в Росії?

Князь Корсаков до начального вожда:

— Ексцеленціє, маєте чек на мільйон рублів для наших хоробрих салдатів.

Начальний вожд до головного касієра армії:

— Добрий наш князь Корсаков. Оце пів мільона рублів, які подарував для нашої хороброї армії.

Головний касієр до другого касієра:

— Най Бог благословить князя Корсакова. Ось 250 тисяч рублів, які подарував для наших вояків.

Другий касієр до інтенданта:

— Маєте тут 100 тисяч рублів для війська від князя Корсакова.

Інтендант до підінтенданта:

— Прошу, тут маєте 20 тисяч рублів, які князь Корсаков подарував для салдатів.

З денного приказу:

— Вчора полк дістав такі дарунки:

Пачка чоколяди від княжни Трубецької, три пари білизни від ґенераловоі Суворової і 15 рублів від князя Корсакова.

„МАРУСЯ" НА ЕКРАНІ

„Маруся", музична фільма, основана на відомій народній драмі М. Старицького „Ой, не ходи, Грицю, на вечерниці". Продукція „Української Фільмової Корпорації" в Ню Йорку. Сценарій: зладили Володимир Кедровський та Андрій Кість; хоровий і музичний улад — проф. Олександер Кошиць; орхестра — проф. Р. Придаткевич; декорації — Іван Кучмак і Н. Астнер; танці — А. Кість; веснянки — Тетяна Кошиць; костюми — Т. Бражник; знимки — Дж. Гайнерс і Е. Гайленд; звуки — Дж. Поповічі; Фільмовий видавець — Л. Леві; заст. директора — С. Гарісон; режисура — Лев Булгаков.

Дієві особи: Маруся — Степанія Мельник; Гриць — Микола Стегницький; Хома Петро Чорнюк; Дарина — Доня Степанія Вербовецька; Галина — Галя Троїцька; Потап — Микола Новак; Дмитро — Михайло Скоробогач; Юстина — Катерина Гупалова; Охрим — Федір Бражник; Оксана — Галя Троян; Антін — Антін Кулик; Ганна — Марія Скубова; Параска — Текля Кобзар; Степанида — Софія Безручко; староста — Федір Котович; стара циганка — Лідія Ординська; нічний сторож — Андрій Станиславський; танцюрист-соліст — Мирослав Лехів; вокальні солісти — Марія Гребенецька й Іван Великанів.

Дня 15-го листопаду 1938 р. відбулася перша вистава „Марусі" в т. зв. „Превю-Театр, під ч. 1600 Бродвей у Ню Йорку, як зазначено було, для представників української й чужинної преси.

Колиб ми не були українцями, а тільки чужинцями, то ми напевно булиб сказали, так, як сказала наша співтоваришка, молода американка, після висвітлення фільми: „Від кількох літ маю до діла з українцями, але це вперше відчуваю якийсь інтимний звязок з тим далеким, незнаним мені краєм. Багатство та оригінальність отсього образу, який ми оглядали майже дві години, притягає кожного та лишає глибокий, незатертий відгук українського національного фолькльору".

А нас, українців, які знаємо всі наші багаті національні звичаї, наші вірування та політику нашого села зперед десятків літ, „Маруся" цікавить може куди більше як пересічного чужинця.

„Маруся" — це дитина наших мистецьких сил та плід важко запрацьованих грошей українського робітника в Америці.

„Маруся" — це прекрасний збірник живого українського мистецтва, музики, співів і танців, які представляють чудову картину нашого побуту та життя селян.

„Маруся" — це фільма, в якій проявився в яскравій формі вислів українського фільмового мистецтва, котре, як відомо, покищо в пеленках.

Акція в „Марусі", хоч побудована на відомій драмі „Ой, не ходи, Грицю, на вечерниці", має цікаві епізоди та побічні акції, які надають їй справжній оригінальний характер.

Досвідчені недомаганням нашої сцени, частим перебільшуванням з відомою „чаркою" або іншими тривіяльними вульгаризмами, ми раді, що „Маруся" чиста від тих „бай-продуктів", і навіть у найдрастичніших моментах, як прим. сцена, де Хома підпоєм підкуплює нічного сторожа, у глядача остається зрівноважене вражіння. Нема переборщення, нема непотрібних додатків, які, замісць розсмішувати публику, часто обнижують тільки саму штуку.

Злоба Хоми в „Марусі" геніяльна та зручно замаскована, тому робить її дуже природньою йде в тюрму невинно Понихами Марусі, Грицем і Потапом, і Дариною чи Потапом, та Марусею й Грицем, не мають у собі нічого неморального, навіть тоді, коли через нього йде в юрму невинно Потап. Любов амбітного та фізично зломаного парубка, обдарованого в додатку сильним умом, може допуститися всього.

Всі артисти грають природньо, без зайвої егзальтації чи надмірної байдужности. Видно, що вони перейшли добру режисерську чи директорську руку.

Коли індивідуальні образи та дії, прим. переживання Марусі, Гриця чи клопоти Марусиних родичів, чи хочби добре змальований тип сільського смішака Дмитра, розроблені рівномірно, то гуртові сцени ще краще зібрані.

Різдвяні коляди творять під музично-вокальним оглядом найкращу частину, бо так вони зааранжовані, що вухо й очі глядача вповні співпрацюють у поглитанні того, що ведеться на екрані. Тут безперечно велика заслуга великого мистця української пісні, проф. О. Кошиця, що так по мистецьки, як завсіди, зумів зіставити музику з колядовою акцією. Те саме можна сказати про веснянки - гаївки. Спеціяльні ґрупки дітей, чи то у весняних чи зимових сценах, творять не тільки дуже цікаві місця фільми, але й доповнюють її та роблять саму акцію дуже природньою.

Взагалі музика й пісня домінують у цілій фільмі. Часом аж хочеться слідити за розвоєм дальшої акції, спеціяльно, коли вона вводить глядача в напруження, хочеться бачити розвязку такої чи іншої сцени, але нагло впадає музика чи хор і ви, може зразу збентежені, що не показали вам „кінця", зараз таки міняєте своє наставлення, бо не можете встоятися проти чару доброї пісні.

Танці молоді по повороті з сіножати добре виконані й позбавлені театрально-сценічної шабльоновости, як це ми звикли бачити. І це також одна з добрих прикмет фільми, бо піддержує її пропорціональність щодо акції музики чи хорових сцен.

Без сумніву „Маруся" стрінеться з признанням нашої суспільности та ввійде в історію нашої фільмової культури як добрий і успішний початок. Є вона під кожним оглядом цінніша, як досі зроблені спроби в тому напрямі, бо виконана вірно та згідно з нашими національними звичаями. Глядач виходить з фільми в доброму настрою, виносить із собою низку свіжих, мистецьких картин, дарма, що акція кінчиться траґедією.

Ми певні, що „Українська Фільмова Корпорація" зробила дуже гарне й гідне похвали діло, продукуючи на срібній тасьмі цю відому українську національну драму. Ніхто, що хоч трохи визнається на мистецьких вартостях, не заперечить нам цього. Заходом та трудоми одиниць, і наших мистців, створено **українську музичну фільму, в якій виступають молоді українські актори.**

Фільма „Маруся" може йти, й ми певні, що піде, в чужу публику, бо вона має в собі такі оригінальні й цінні прикмети, яких не можна знайти навіть між першорядними американськими фільмами. **Тут ми знаходимо багато свого, що нам є дороге, миле й близьке.**

В четвер, 24-го листопаду 1938 р., в „Тенксґівінґ Дей", „Маруся" буде висвітлена вперше в Ню Йорку, в Астор Готелі при 44 вул. і „Таймс Сквері".

Гадаємо, що ця премієра стягне велике число зацікавлених українців і чужинців. Перші підуть, щоби побачити діло, яке робилося вже від року, чи навіть більше; другі — щоб запізнатися з красою нашої української пісні й музики, щоби пізнати наші звичаї, побут та костюми.

Українська публика мусить піти, і то громадно, щоб оглянути „Марусю". Ми нераз тратимо великі гроші, щоб дивитися на дешеві фільми, часто продукції чужих фільмових підприємств.

Тепер оглядаймо своє! Даймо признання нашим мистцям, у першу чергу проф. О. Кошицеві, та іншим, що вміли схопити наші цінні скарби на екран. Подруге, тим пробоєвикам, що піднялися неабиякого труду: **будувати українську фільму!**

„Маруся" вповні заслугує на те, щоб її бачили в кожній нашій громаді, в кожній українській кольонії.

Ню Йорк дає початок 24-го листопаду 1938. Віримо, що він, український Ню Йорк, цю премієру „Марусі" зустріне з одушевленням, яке їй належиться.

М-р Володимир Душник.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАГО, ІЛЛ. Звичайні місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 106, відбудуться в неділю, 27. листопаду, в годині 12. вполудне, зараз по Сл. Божій, в гали церковній, Оклей і Райс ул. Проситься всіх членів і членниць, щоби явилися, бо маємо важні справи до полагодження, а це купно прапора і баль. Рівнож прошу своїх членів, що тепер є в Шікаго організатор для У. Н. Союзу. Як бажаєте когось вписати в члени У. Н. Союзу, то можете вписати в організатора, або повідомить мене, секретаря, то я прийду тай впишу, кого будете бажати. — Н. Гуль, предс.; В. Єдинак, кас.; Г. Дацьків, секр.

ТАРЗАН СМІЛИВИЙ.

(65)

На приказ Каґунда дикуни побігли до колиби, в якій були увязнені Брукс і Боб, та почали витягати їх надвір. А далі, уставивши їх у похід, почали всі з Каґундом на чолі посуватися в напрямку ідола. Деякі дикуни, як звичайно в таких обставинах, стали попадати в настроєвий шал та почали підскакувати, танцювати й кричати.

Цей шал дикунів заохочував самого Каґунда, який таки добре в серці боявся погроз Тарзана. Та тепер, бачучи біля себе стільки однодумців, йому лекше стало. Він мав войовничий настрій і в тій хвилині готов був приняти визов Тарзана. Тепер Каґундо рішив за всяку ціну скріпити раз на все свій престіж поміж своїми підвладними.

Коли цілий похід зблизився до стін драбини, Каґундо звелів бранцям спинатися по драбині вгору. Вязні хвилину вагались. Тоді Боб завважив: „Нема що, треба йти, опір все-одно нічого не поможе. Я бодай радий, що Марія втекла. Може Бог поможе їй щасливо добитися до цивілізації". З тими словами він поставив ногу на один щабель, а потім на другий...

Коли Тарзан підійшов до оселі, він саме застав цілий гурт дикунів, враз з вязнями при драбині. Він бачив, як Боб почав спинатися вгору, чимраз вище до пащі ідола. Тарзан подумав собі: „Я прийшов саме впору". Але він сам не знав, чому саме „впору"? Чи щоби безрадно дивитися на смерть тих нещасливців? Чи може його уява вже мала плян рятунку?